

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

معاونت امور زنان و خانواده
ریاست جمهوری

گزارش طرح ارتقاء تاب آوری اجتماعی زنان و خانواده

اداره کل هماهنگی معاونت رئیس جمهور در امور زنان و خانواده
با همکاری دفتر امور زنان و خانواده استانداری خراسان جنوبی

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش:	طرح توان افزایی و ارتقاء تاب‌آوری اجتماعی در جوامع محلی
کارفرما:	معاونت امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری
برگزار کننده:	دفتر امور بانوان و خانواده استانداری خراسان جنوبی
نام استان:	خراسان جنوبی
زمان اجرا:	۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

فهرست

۱	دیباچه
۲	۱. مرور ادبیات موضوع
۲	۱-۱. چارچوب مفهومی تاب‌آوری
۳	۱-۲. تعاریف
۴	۱-۳. ظرفیت‌ها در تاب‌آوری
۵	۱-۴. تاب‌آوری و توسعه اجتماعی
۶	۱-۵. سرمایه‌ها در ارتقاء تاب‌آوری
۸	۱-۶. نتیجه‌گیری
۹	۲. نقشه استان
۹	۳. گزارش فاز یک
۹	۳-۱. اقدامات انجام شده مقدماتی در راستای اجرایی‌سازی طرح
۹	۳-۲. اقدامات انجام شده در راستای انتخاب اساتید و شاخص‌های انتخاب اساتید
۱۰	۳-۳. اقدامات انجام شده در راستای انتخاب سازمان‌های مردم‌نهاد و تشکلهای غیردولتی و شاخص‌های انتخاب آنان
۱۰	۳-۴. برنامه اجرایی و زمانبندی اجرای فاز اول طرح
۱۱	۳-۵. پایش طرح در فاز اول و نتایج حاصله از آن (مبتنی بر پیش‌آزمون و پس‌آزمون)
۱۳	۳-۶. گالری تصاویر فاز یک
۱۴	۴. گزارش فاز دو
۱۴	۴-۱. توزیع فعالیت در مناطق استان
۱۵	۴-۲. اقدامات انجام شده در راستای شناسایی نقاط آسیب‌خیز و گروه‌های هدف جهت اجرای فاز دوم طرح
۱۵	۴-۳. اقدامات انجام شده در راستای اطلاع‌رسانی جهت حضور گروه‌های هدف در کلاس‌های آموزشی مربوطه
۱۵	۴-۴. اقدامات انجام شده در راستای شناسایی و هماهنگی با گروه‌های ذی‌نفع در میان مردم محلی جهت اجرای طرح
۱۵	۴-۵. برنامه اجرایی و زمانبندی اجرای فاز دوم طرح
۱۶	۴-۶. نتایج حاصل از پایش طرح در فاز دوم
۱۷	۴-۷. نقاط قوت و ضعف شناسایی شده (از نگاه تسهیلگر سطح ۲، کارشناس طرح در دفتر امور زنان و خانواده استانداری و تسهیلگر سطح ۱، نظرسنجی از شرکت‌کنندگان در کارگاه‌ها)
۱۸	۵. نقشه راه تاب‌آوری محلات
۱۸	۵-۱. شهرستان بیرجند- محله حاشیه‌نشین دستگرد
۱۹	۵-۲. شهرستان بیرجند- محله حاشیه‌نشین چهکنند
۲۰	۵-۳. شهرستان بیرجند- محله حاشیه‌نشین حاجی‌آباد
۲۱	۵-۴. شهرستان بیرجند- محله حاشیه‌نشین امیرآباد
۲۲	۵-۵. شهرستان بیرجند- محله خراشاد
۲۳	۵-۶. شهرستان درمیان- محله درمیان
۲۴	۵-۷. شهرستان سربیشه- محله مود
۲۵	۵-۸. شهرستان خوسف- منطقه خوسف
۲۶	۵-۹. شهرستان نهبندان- منطقه نهبندان بالا
۲۷	۵-۱۰. شهرستان سربیشه- منطقه روستایی سربیشه
۲۹	۶. سیمای تاب‌آوری
۳۰	۷. سیمای ریسک

فهرست جداول

جدول ۱. تعاریف تاب‌آوری	۳
جدول ۲. تمایز سه نوع ظرفیت بر اساس معیارهای ذکر شده	۵
جدول ۳. مشخصات اعضای سازمانهای مردم‌نهاد و تشکلهای غیردولتی آموزش‌دیده بعنوان تسهیلگران محلی	۱۱
جدول ۴. سطح کلی رضایت شرکت‌کنندگان از کارگاه	۱۲
جدول ۵. توزیع فعالیت‌ها در مناطق استان	۱۴
جدول ۶. مشخصات کلاس‌های آموزشی	۱۶
جدول ۷. حمایت و تقویت ظرفیت‌ها در محله حاشیه‌نشین دستگرد	۱۸
جدول ۸. حمایت و تقویت ظرفیت‌ها در محله حاشیه‌نشین دستگرد	۱۹
جدول ۹. حمایت و تقویت ظرفیت‌ها در محله حاشیه‌نشین حاجی‌آباد	۲۰
جدول ۱۰. حمایت و تقویت ظرفیت‌ها در محله حاشیه‌نشین امیرآباد	۲۱
جدول ۱۱. حمایت و تقویت ظرفیت‌ها در محله درمیان	۲۳
جدول ۱۲. حمایت و تقویت ظرفیت‌ها در محله مود	۲۴
جدول ۱۳. حمایت و تقویت ظرفیت‌ها در منطقه خوسف	۲۵
جدول ۱۴. حمایت و تقویت ظرفیت‌ها در منطقه نهبندان بالا	۲۶
جدول ۱۵. حمایت و تقویت ظرفیت‌ها در منطقه روستایی سربیشه	۲۸

فهرست اشکال

- شکل ۱. انواع سرمایه‌ها در یک فرایند تاب‌آوری ۷
- شکل ۲. ویژگی شهرهای تاب‌آور ۸
- شکل ۳. نقشه استان خراسان جنوبی ۹
- شکل ۴. برنامه کارگاه ۱۰
- شکل ۵. گالری تصاویر فاز ۱ ۱۳
- شکل ۶. نقشه گستردگی فعالیت‌ها در مناطق استان ۱۴
- شکل ۷. نمودار جنسیت شرکت کنندگان ۱۷
- شکل ۸. سیمای محله حاشیه‌نشین دستگرد ۱۸
- شکل ۹. مشخصات طرح تاب‌آوری در محله حاشیه‌نشین دستگرد ۱۸
- شکل ۱۰. سیمای محله حاشیه‌نشین چهکنند ۱۹
- شکل ۱۱. مشخصات طرح تاب‌آوری در محله حاشیه‌نشین چهکنند ۱۹
- شکل ۱۲. سیمای محله حاشیه‌نشین حاجی‌آباد ۲۰
- شکل ۱۳. مشخصات طرح تاب‌آوری در محله حاشیه‌نشین حاجی‌آباد ۲۰
- شکل ۱۴. سیمای محله حاشیه‌نشین امیرآباد ۲۱
- شکل ۱۵. مشخصات طرح تاب‌آوری در محله حاشیه‌نشین امیرآباد ۲۱
- شکل ۱۶. سیمای محله خراشاد ۲۲
- شکل ۱۷. مشخصات طرح تاب‌آوری در محله خراشاد ۲۲
- شکل ۱۸. سیمای محله درمیان ۲۳
- شکل ۱۹. مشخصات طرح تاب‌آوری در محله درمیان ۲۳
- شکل ۲۰. سیمای محله مود ۲۴
- شکل ۲۱. مشخصات طرح تاب‌آوری در محله مود ۲۴
- شکل ۲۲. سیمای منطقه خوسف ۲۵
- شکل ۲۳. مشخصات طرح تاب‌آوری در منطقه خوسف ۲۵
- شکل ۲۴. سیمای منطقه نهندان بالا ۲۶
- شکل ۲۵. مشخصات طرح تاب‌آوری در منطقه نهندان بالا ۲۶
- شکل ۲۶. سیمای منطقه روستایی سربیشه ۲۷
- شکل ۲۷. مشخصات طرح تاب‌آوری در منطقه روستایی سربیشه ۲۷

دیباچه

طرح توان افزایش و ارتقای تاب‌آوری اجتماعی زنان و خانواده‌ها، طی سال ۱۳۹۴ از طریق انعقاد موافقتنامه همکاری فی‌مابین معاونت امور زنان و خانواده و استانداری‌ها، بصورت پایلوت در ۱۳ استان اجرایی شد. پس از خاتمه اجرای طرح و بررسی گزارش‌های عملکردی استان‌های پایلوت؛ با توجه به نتایج به دست آمده، استقبال مخاطبان و درخواست سایر استان‌ها جهت اجرای طرح، این طرح بعنوان یکی از طرح‌های ملی معاونت امور زنان و خانواده طی سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ از طریق انعقاد موافقتنامه همکاری با استانداری‌های سراسر کشور در دستور کار قرار گرفت. اهداف اصلی دنبال شده در طرح عبارتند از:

- توان افزایش و آشنایی فعالان مدنی و جوامع محلی با فرآیند تحلیل سیستم‌های تاب‌آور
- تقویت تعاملات اجتماعی در جوامع محلی در راستای مواجهه و عبور از چالش‌های اجتماعی و محیط و غلبه بر اینگونه

چالش‌ها

- افزایش میزان مشارکت جوامع محلی در برنامه‌ریزی‌ها به منظور کاهش آسیب‌های اجتماعی
- دستیابی به نقشه راه ارتقای تاب‌آوری اجتماعی استان

با توجه به اهمیت مفاهیم تاب‌آوری اجتماعی و ضرورت تبیین مفاهیم بصورت صحیح و همچنین جلب مشارکت حداکثری جوامع محلی در راستای مدیریت امور مردمی و اجتماعی و کاهش آسیب‌های اجتماعی مبتلابه؛ مقرر گردید طرح مذکور در ۲ فاز اجرا شود که در فاز اول، ظرفیت‌سازی جامعه مدنی از طریق آموزش و جلب مشارکت ۲۰ نفر از اعضای سازمان‌های مردم‌نهاد بومی فعال در حوزه‌های اجتماعی، خانواده، سلامت و پیشگیری از آسیب‌ها، بعنوان تسهیلگران محلی انجام گیرد. در فاز دوم، تسهیلگران بومی به نقاط در معرض آسیب خیز و آسیب پذیر استان اعزام شده و ضمن ارائه آموزش‌های لازم و انتقال مفاهیم مرتبط، با جلب مشارکت جامعه بومی در راستای شناسایی آسیب‌های اجتماعی هر منطقه و ارائه راهکارهای پیشنهادی ارائه شده توسط آنان، اقدام می‌کنند و سپس نقشه راه هر محله جهت تغییر و بهبود وضعیت تنظیم می‌شود. در نهایت با جمع‌بندی نقشه‌های بدست آمده از محله‌های گوناگون، یکپارچه‌سازی و ارائه نقشه راه استان حاصل شد.

۱. مرور ادبیات موضوع

۱-۱. چارچوب مفهومی تاب‌آوری

گسترش آسیب‌های اجتماعی و اثرات آن بر جنبه‌های گوناگون جامعه، توجه بیش از پیش سطوح عالی کشور را به این پدیده جلب کرده است. در حال حاضر این ایده به طور گسترده پذیرفته شده که مردم، سازمان‌ها به ابزارها، امکانات و مهارت‌های اساسی نیاز دارند تا با چشم‌انداز ریسک‌های (خطرهای) پیچیده، به هم پیوسته و به‌طور فزاینده در حال تحول به شکلی مقابله کنند تا توانایی استفاده از فرصت‌ها، برای افزایش بهزیستی و رفاه عمومی را داشته باشند.

با این وجود، عملی کردن این ایده کاملاً معقول و پذیرفته شده، آسان نیست. دلیل عمده آن نیز عدم وجود ابزار و مهارت‌های لازم برای تحلیل سیستماتیک (منظم) تاب‌آوری است، به شکلی که بر اساس آن بتوان جنبه‌های مربوط به تاب‌آوری را در برنامه‌ریزی‌های توسعه و اقدامات بشردوستانه وارد کرد.

در این مدل تحلیل تاب‌آوری سیستم‌ها ابزاری است که به متخصصان این حوزه کمک می‌کند تا:

- یک کارگاه موفقیت «تحلیل تاب‌آوری سیستم‌ها برای جوامع محلی با رویکرد زنان و خانواده» را طراحی و برای یک جامعه محلی برگزار نمایند.
- از طریق مشارکت ذی‌نفعان در سطوح محلی بتوانند یک نقشه راه برای افزایش تاب‌آوری کشور، جوامع محلی و انجمن‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزه زنان و خانواده طراحی کنند.
- نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل‌ها را در توسعه و برنامه‌ریزی اقدامات داوطلبانه و اجتماعی از طریق کنشگران مدنی (سازمان‌های مردم‌نهاد و تسهیل‌گران فعال حوزه زنان و خانواده) و نهادهای برنامه‌ریز در سطوح ملی و محلی ادغام نمایند.

۱-۲. تعاریف

تاب‌آوری چیست؟

تاب‌آوری، توانایی خانواده‌ها، جوامع محلی و مردم یک کشور برای جذب و بهبود یافتن از شوک است، در حالی که ساختار و منابع (درآمد) زندگی‌شان را برای مواجهه با استرس‌های بلند مدت، دگرگونی و بی‌ثباتی، به طور مثبت تطبیق یا تغییر می‌دهند (میچل، ۲۰۱۳). جدول زیر تعاریف متفاوت دیگری از مفهوم تاب‌آوری را از دیدگاه اندیشمندان در رشته‌های مختلف ارائه داده است.

جدول ۱. تعاریف تاب‌آوری

تعریف	نویسنده
به ظرفیت برآمدن از عهده خطرات ناگهانی پس از پیدایش، تاب‌آوری گفته می‌شود؛ یادگیری ترمیم و بازیابی.	Wildavsky (1991)
تاب‌آوری ظرفیت اضافی یا توانایی یک سامانه برای هضم مشکل است یا میزان مشکلی است که یک سامانه پیش از اینکه ساختار سامانه به‌وسیله تغییر دادن متغیرها تغییر کند، می‌تواند هضم کند.	Holling et al (1995)
تاب‌آوری کیفیت بنیادی اشخاص، گروه‌ها، سازمان‌ها و سامانه‌ها به‌عنوان یک کل است برای پاسخگویی مفید به تغییر چشمگیری که در هنگام از هم گسستن الگوی پیش‌بینی‌شده حوادث رخ می‌دهد، بدون به‌کار گرفتن دوره‌ای طولانی از حرکت رو به پسرفت.	Horne and Orr (1998)
تاب‌آوری توانایی یک شخص یا سازمان برای طراحی سریع و حرکات مثبت انطباقی کاربردی هماهنگ شده با وضعیت اضطراری است، به‌گونه‌ای که فشار کمی را متحمل شود.	Mallak (1998)
با توجه به معانی بلایا، تاب‌آوری محلی بدین معناست که یک منطقه، بدون متحمل شدن ضررهای ویرانگر، خرابی، کم شدن بهره‌وری یا کیفیت زندگی و بدون گرفتن کمک زیاد از طرف جوامع خارجی، قادر به پایداری در برابر یک حادثه طبیعی بسیار بزرگ باشد.	Miletti (1999)
ظرفیت سازگار کردن منابع و مهارت‌های موجود برای سامانه‌های جدید و شرایط عملیاتی.	Comfort (1999)
تاب‌آوری یک فرآیند فعال خوداصلاح‌کننده را شرح می‌دهد. تدبیر آگاهانه و رشد توانایی برای فعالیت به لحاظ روانشناسی در یک سطح بسیار بزرگ، نسبت به انتظار معینی که با توجه به توانایی‌های اشخاص و تجربه‌های پیشین وجود دارد.	Paton, Smith and Violanti (2000)
ظرفیت جوامع یا اکوسیستم‌های آسیب‌دیده برای هضم آثار منفی و ترمیم آن‌ها.	Cardona (2003)
توانایی یک عامل برای برآمدن از عهده فشار یک خطر یا سازگار شدن با آن.	Pelling (2003)
تاب‌آوری اکوسیستمی، ظرفیت یک اکوسیستم است برای تحمل کردن آسیب، بدون هضم شدن در درون شرایط متفاوت کیفی که به‌وسیله مجموعه متفاوتی از فرآیندها کنترل می‌شود.	Resilience Alliance (2005)
ظرفیت یک سامانه، جامعه یا اجتماع در معرض خطرات برای سازگار شدن، مقاومت کردن یا تغییر دادن برای رسیدن به سطح قابل قبولی از عملیات و ساختار و ادامه آن. این موضوع تعیین می‌شود به‌وسیله درجه‌ای که سامانه اجتماعی قادر به سازمان‌دهی خودش است برای افزایش این ظرفیت، آموختن از بلایای گذشته، حفاظت آتی بهتر و بهبود ارزیابی‌های کاهش امکان خطر.	UNISDR (2005)

(منبع: Manyena, 2006: 437)

آستانه بحرانی: نقطه‌ای که تغییری بزرگ در سیستم رخ می‌دهد.

لایه‌های اجتماع: افراد یا گروه‌هایی از مردم با ویژگی‌های مشترک، بسته به بافت یا زمینه، لایه‌ها ممکن است خانواده‌ها، انجمن‌ها، گروه‌ها یا جوامع محلی و مسئولینی از سطوح استانی و ملی (سیستم‌ها یا انجمن‌های بهداشتی و مربوط به سلامت و یا حرفه‌ای و ...) باشند.

ارتقاء تاب‌آوری: مدیریت اثرات شوک‌ها و موضوعات مرتبط با ریسک و تغییرات و بی‌ثباتی‌های آینده با تقویت ظرفیت جذب شوک‌ها یا با انطباق یافتن برای کاهش در معرض قرارگیری آن‌ها و یا دگرگونی به شکلی که شوک دیگر نتواند اثری بر سیستم داشته باشد.

ریسک (خطر): ترکیب احتمال یک رویداد و پیامدهای منفی آن.

شوک: رویدادی ناگهانی که در اغلب موارد اثر منفی زیادی روی آسیب‌پذیری سیستم و اجزاء آن می‌گذارد. شوک‌ها اثرات منفی (یا مثبت) عمده‌ای را روی معنای زندگی مردم با کارکرد مردم و کشور دارند.

شوک فراگیر: حوادث نادر (بافراوانی کم) که تقریباً بر همه اشخاص در گروه هدف اثر می‌کند. مانند درگیری‌ها، منازعات و جنگ‌های خشونت‌آمیز، فوران آتش‌فشان، زلزله و یا کاهش ارزش پول و یا یک رویداد اجتماعی آسیب‌پذیر که جنبه همگانی در آن جغرافیا گرفته است مانند کودکان کار یا اعتیاد در یک گروه سنی.

شوک ویژه: رویداد مهمی که به طور خاص بر افراد و خانواده‌ها اثر می‌گذارد، مانند مرگ نان آور اصلی و یا از دست دادن فعالیت یا کاری که منبع اصلی درآمد است.

شوک فصلی: مانند سیل که مربوط به فصل بارانی سال است یا تغییرات در قیمت مواد غذایی، تغییرات قیمت بازار یا شوک در یک محدوده زمانی معین مانند جابجایی‌های مکرر و یا بیماری وبا در بعضی مناطق و کشورها.

استرس (فشار، تنش): روند طولانی مدت که تضعیف‌کننده توانایی بالقوه‌ها تعمیق‌کننده آسیب‌پذیری کنشگرهای آن سیستم است.

سیستم: واحدی از اجتماع (مانند فرد، خانواده، گروهی از مردم با ویژگی‌های مشترک، انجمن طایفه و قوم، بوم یا محیط زیست (مانند جنگل) یا نهاد یا وجودی فیزیکی (مانند شبکه زیر ساخت شهری) می‌باشد.

آسیب‌پذیری: تجلی آمادگی یا استعداد ابتلا به آسیب و در معرض قرار گرفتن.

۳-۱. ظرفیت‌ها در تاب‌آوری

ظرفیت جذب (کنار آمدن): توانایی یک سیستم برای آماده بودن، کاهش دادن یا جلوگیری کردن از اثرات منفی شوک‌ها، با استفاده از پاسخ‌های مقابله‌ای از پیش تعیین شده، به منظور حفظ و بازگرداندن ساختارها و کارکردهای اساسی و ضروری آن سیستم است. این ظرفیت شامل مکانیسم‌های مقابله‌ای است که در طول دوره‌های شوک مورد استفاده قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر وقتی مردم برای مقابله و غلبه بر ریسک‌ها، بر اساس منابعی که به طور مستقیم در دسترس‌شان است، به ریسک واکنش نشان می‌دهند، از ظرفیت کنار آمدن یا جذب استفاده می‌کنند. منطق زیر بنایی این ظرفیت، عبارت است از: بازسازی یا ترمیم سطح موجود رفاه بلافاصله پس از وقوع یک حادثه.

ظرفیت انطباق: توانایی یک سیستم برای تنظیم، اصلاح و یا تغییر ویژگی‌ها و اعمال آن سیستم است تا آسیب‌های بالقوه آینده را تعدیل کرده و از فرصت‌ها به شکلی استفاده کند تا بتواند به عملکردش، بدون تغییرات عمده کیفی در عملکرد یا هویت ساختاری‌اش، ادامه دهد. به عبارت دیگر به اقدامات فعال یا پیشگیرانه (مورد انتظار) که مردم بر اساس تجربیات گذشته‌شان آن‌ها را به کار می‌گیرند تا درس‌هایی از تجارب گذشته یاد گرفته‌و بر اساس این خطرات آینده را پیش‌بینی کرده و معیشت یا کاهش آسیب را تنظیم نمایند. ظرفیت انطباق در راستای تغییرات تدریجی بوده و در جهت حفظ وضع موجود رفاه مردم در مواجهه با خطرات آینده به کار گرفته می‌شود. تفاوت عمده بین ظرفیت‌های کنار آمدن (جذب) و انطباق در محدوده زمانی فعالیت‌هایی است که هر کدام از ظرفیت‌ها به کار می‌گیرند. در حالی که ظرفیت جذب، درگیر ماموریت‌های تاکتیکی و با منطق برنامه‌های کوتاه مدت است، ظرفیت انطباق شامل ماموریت‌های راهبردی و برنامه‌ریزی‌های بلندمدت‌تر را در بر می‌گیرد.

ظرفیت تغییر (تحول، دگرگونی، مشارکتی): توانایی برای ایجاد یک سیستم کاملاً جدید به طوری که شوک دیگر هیچ تاثیری نداشته باشد. این ظرفیت زمانی ضروری است که ساختارهای اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی، سیستم موجود را غیر قابل دفاع می‌کند. مثال‌هایی از ظرفیت تحول شامل معرفی ساز و کار حل تعارض در یک جامعه محلی، اقدامات برنامه‌ریزی شهری و اقدامات لازم برای از بین بردن کامل فساد، توانایی مردم برای دسترسی به دارایی و گرفتن کمک از پهنه گسترده تر سیاسی و اجتماعی (یعنی از سازمان‌های دولتی و به اصطلاح جامعه مدنی) است که طی آن مردم در فرآیندهای تصمیم‌گیری مشارکت می‌کنند. از سوی دیگر، با ایجاد موسسات یا توسعه ظرفیت‌های نهادی در سطوح محلی هم رفاه فردی را بهبود می‌بخشند و هم موجب نیرومندی اجتماعی در بحران‌های آینده می‌شوند.

برای تمایز بین این سه نوع ظرفیت بر اساس چهار معیار ذکر شده به جدول زیر توجه کنید:

جدول ۲. تمایز سه نوع ظرفیت بر اساس معیارهای ذکر شده

معیار	ظرفیت جذب	ظرفیت انطباق	ظرفیت تغییر
پاسخ به ریسک	به اعتبار گذشته	مورد انتظار (آینده)	مورد انتظار (آینده)
قلمرو زمانی	کوتاه مدت	بلند مدت	بلند مدت
میزان تغییر	کم (وضع موجود)	متوسط، تغییرات افزایشی	زیاد، تغییرات ریشه‌ای
نتیجه	ترسیم سطح فعلی رفاه	تامین رفاه آینده	افزایش رفاه حال و آینده

۴-۱. تاب‌آوری و توسعه اجتماعی

در سالهای اخیر کاربرد مفهوم تاب‌آوری برای سامانه‌های اجتماعی بسیار مورد توجه قرار گرفته است و برخی از محققان کاربرد آن را مورد توجه قرار می‌دهند؛ درحالیکه دیگران نسبت به آن محتاط هستند. بسیاری از کاربردهای عملی که تاکنون انجام گرفته است، برای بررسی روابط تاب‌آوری اجتماعی-اکولوژیکی بوده است؛ برای نمونه: روش‌هایی که به وسیله آن تلاش‌های صورت گرفته برای بهبود تاب‌آوری اجتماعی به تاب‌آوری اکولوژیکی کمک می‌کند. (Davidson ۲۰۱۲: ۱۱۳۹). مطالعاتی که درباره واکنش به آثار خطرات به وسیله بیشاپ و همکاران (۲۰۰۰) و میالر و همکاران (۱۹۹۹) انجام شد، نشان داد که فقط عوامل مهم در تاب‌آوری اجتماعی-اکولوژیکی (یادگیری چگونگی زندگی با تغییر و تردید، ترکیب انواع دانش برای یادگیری و دانش‌اندوزی و ایجاد فرصت برای خود سازماندهی و ایجاد پیوند) تاب‌آوری را افزایش نمی‌دهند بلکه وجود آنها با سطح مشارکت در فعالیت‌ها و گروه‌های اجتماعی (برای نمونه: عضویت در انجمن‌ها و گروه‌های فعالیت اجتماعی) همبستگی دارد. از این مشاهده می‌توان نتیجه گرفت که با فعالیت در زمینه کاهش خطرات، امکان خطر در جامعه می‌تواند کاهش یابد حتی اگر اعضای جامعه به خودی خود دست به کاری نزنند. وجود تعداد بیشتری از مردم در فعالیت‌های اجتماعی، حس مسئولیت‌پذیری اجتماعی، سودمندی و حل مسئله را ایجاد می‌کند و در نتیجه، تاب‌آوری آن‌ها در برابر بالایا و حوادث طبیعی یا خطرات اجتماعی بیشتر خواهد بود. با وجود اینکه تحقیق بیشتر درباره این مسئله الزامی است، این تحقیق این امکان را روشن کرد که راهبردهای کاهش خطرات با توسعه اجتماعی ارتباط داده شوند و مکمل فعالیت‌های توسعه اجتماعی با آموزش خطرات خاص و فعالیت‌های کاهش ارتباط داده شوند. کی یفر (۱۹۸۴) و پیتون و بیشاپ (۱۹۹۶)، راهبردهای تفویض قدرت اجتماعی را این چنین تشریح کردند: توسعه مشارکت اجتماعی، افزایش کنترل مشاهده شده توسط ذی‌نفعان، آسان‌سازی شناخت اجتماعی از مشکلات و تدوین و توسعه راهبردهایی برای حل مساله یا فائق شدن بر مشکلات بر اساس روش‌هایی سازگار با نیازها، سامانه‌ها و ارزش‌های یک اجتماع خاص. برای تقویت تفویض قدرت، یک روش اجتماعی برای تصمیم‌گیری توصیه شده است. مشارکت در شناخت مشکلات مشترک و گسترش و اجرای راه‌حل برای آن‌ها، توسعه پیروز شدن بر مشکل با تمرکز بر مشکل، مسئولیت‌پذیری اجتماعی و تعهد عملی را آسان می‌کند. تمرکز روی اقدام فعالانه در مسائل برجسته به پروراندن سودمندی و مشارکت گروه‌های ذینفع و افراد کمک می‌کند؛ بنابراین در این مدل تفویض قدرت، عوامل کلیدی می‌توانند در این کلمات خلاصه شوند: سودمندی، پیروز شدن بر مشکل یا مساله، تقویت حس مسئولیت‌پذیری اجتماعی و ساختارهای پشتیبانی که به طور خلاصه در بالا شرح داده شد. مبنای تفویض قدرت فقط یکبار ایجاد می‌شود؛ گام بعدی شناخت تغییر اجتماعی، شرکت داشتن اعضای

جامعه برای ایجاد پشتیبانی متقابل (کمک کردن به گسترش مسئولیت‌پذیری اجتماعی و پشتیبانی جامعه) و فرصت‌هایی برای تحت فشار قرار دادن نهادهای اجتماعی و حاکمیتی (کمک کردن به توسعه سودمندی و پیروز شدن بر مشکل با تمرکز بر مشکل) است؛ همچنین شاید سودمندی به هم پیوسته (مشارکت تعاملی)، یک شاخص خوب برای سطح همکاری و کمک موجود در درون یک اجتماع باشد و در نتیجه، شاید تا اندازه‌ای احتمال موفقیت راهبردهای کاهش مساله یا مشکل را ایجاد کرده که نیاز دارد تا عملیات به هم پیوسته و منظم پذیرفته و اجرا شوند.

نقش مدیریت بحران و تاب‌آوری اجتماعی شامل ترکیب و تطبیق دورنماها / نیازهای به دست آمده از مشاوره اجتماعی در درون یک یک بافت راهبردی شده و تا جایی که ممکن است برای تهیه اطلاعات و منابع لازم برای تقویت تفویض قدرت، خودیاری و ارتقاء تاب‌آوری جست و جو می‌شود؛ بنابراین نهادهای سیاست‌گذار در حوزه‌های اجتماعی (به عنوان مثال معاونت امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری) به عنوان مشاور جوامع عمل می‌کنند نه به عنوان هدایت کننده فرآیند تغییر؛ علاوه بر این، شاید پذیرش یک راهبرد رشدگرا، برای ارتقای شایستگی و تاب‌آوری اعضای جامعه، بافتی را آماده کند که موجب تاب‌آوری مداوم در طی زمان شود. نادر بودن خطرات و یا ریسک‌ها و شوک‌ها، یک پیامد مهم دارد؛ برای نمونه: یک الگوی کمبود یا خسارت به راهبردهایی می‌انجامد که اعضای جامعه را به اینکه برای کاهش خسارتهای ناشی از خطرات، سرمایه مالی یا اجتماعی خود را خرج تقویت یا اصلاح خانه یا ساختمانشان کنند، تشویق می‌کند. از دیدگاه دیگر رشد، تمرکز روی سرمایه‌گذاری در اصلاح ساختاری برای افزایش ارزش سرمایه‌ای اموال، افزایش ارزش فروش دوباره یا کاهش هزینه‌های بیمه‌ای خواهد بود و این یعنی نشان دادن منافع اجتماعی و شخصی که از انجام فعالیت‌های کاهش خطر معین به دست می‌آید؛ بنابراین، این روش از تمرکز روی ارزش‌سازی محلی و محیط و توسعه راهبردهای هدایت شده به سوی حفظ کیفیت درک شده زندگی در رابطه با فعالیت خطرات، ریسک‌ها و یا شوک‌ها دفاع می‌کند «ادامه تفویض قدرت قانونی و در نتیجه شایستگی‌هایی که تاب‌آوری را در برابر مصائب پی‌ریزی می‌کنند شامل ادغام سودمندی به هم پیوسته، توانایی‌های فائق آمدن بر مشکل و پشتیبانی از حس تعلق و هویت اجتماعی می‌شود. این، موضوع توانایی برای واکنش در برابر مصائب را طوری پرورش خواهد داد و تقویت خواهد کرد که خسارت و بی‌نظمی را به حداقل برساند و رشد را ارتقا دهد. این موضوع از طریق طرح‌ها و فعالیت‌هایی که مشارکت اجتماعی را در حل مشکل تقویت می‌کنند، به آسانی انجام می‌شود؛ اگر از همان ابتدا فعالیت اجتماعی بر یک حادثه خطرناک خاص استوار باشد، این موضوع به‌طور ویژه‌ای اهمیت می‌یابد.» (رمضانزاده لسبویی، ۱۳۹۳).

خصوصیات یک جامعه (شهر یا محله) تاب‌آور

امروزه برای درک ویژگیها و خصوصیات جوامع تاب‌آور مطالعات زیادی صورت گرفته است؛ برای نمونه: کای و همکاران (۲۰۱۱): ۳۶۹-۳۶۰ مطالعه‌ای با عنوان «شناسایی مطلوبترین استراتژی‌های بهبود تاب‌آوری اکولوژیکی در برابر سیل در مناطق آسیب پذیر اکولوژیکی» را انجام داد؛ هرچند او در مطالعه تنها به بررسی عوامل سیلاب در یک شهر کوچک پرداخت اما در مطالعه خود به این نتیجه رسید که مسائل مدیریت در تاب‌آوری بسیار مهم است:

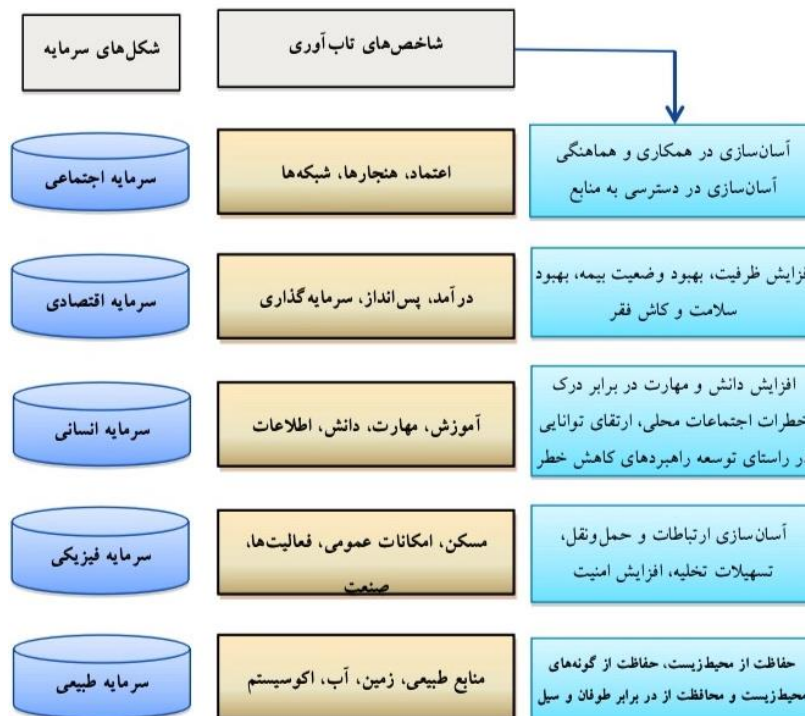
- توانایی تحمل شوک‌ها و ضربه‌های وارده از یک خطر به گونه‌ای است که آن خطر (ریسک‌ها و یا شوک‌ها) تبدیل به سانحه نشوند (احتمال شکست را کاهش دهد)
- توانایی برگشت به عقب پس از سانحه (بتواند پیامدهای شکست را کاهش دهد)
- امکان و فرصت برای تغییر و پذیرش پس از سانحه (زمان موردنیاز برای بهبودی و همچنین مقدار آسیب‌پذیری را کاهش دهد)

۱-۵. سرمایه‌ها در ارتقاء تاب‌آوری

برای ایجاد شهرها، محله‌ها و یا جوامع تاب‌آور با تأکید بر نقش مدیران محلی، اشکال مختلف سرمایه نقش دارند که سرمایه اجتماعی با تأکید بر مؤلفه‌های اعتماد، شبکه‌ها و هنجارها یکی از انواع سرمایه تأثیرگذار می‌باشد. سرمایه اجتماعی تاریخچه‌ای بس طولانی و نامحسوسی در میان علوم اجتماعی دارا می‌باشد. اولین کسی که این اصطلاح را به کار برده‌ای فان بود. بعدها جیمز کلنن نقش شرکت اجتماعی را در شکل‌گیری فرهنگ و تعلیم و تربیت شرح داد. (قالیباف و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۳). سرمایه اجتماعی یکی از ابعاد برجسته تحقیقاتی علوم اجتماعی است، این اصول اجتماعی باعث تقویت افراد و گروهها می‌شود. «سرمایه اجتماعی با عضویت در گروه‌ها و انجمنها، اهداف گروهی را مثل دموکراسی، مشارکت و توسعه اجتماعی را تقویت

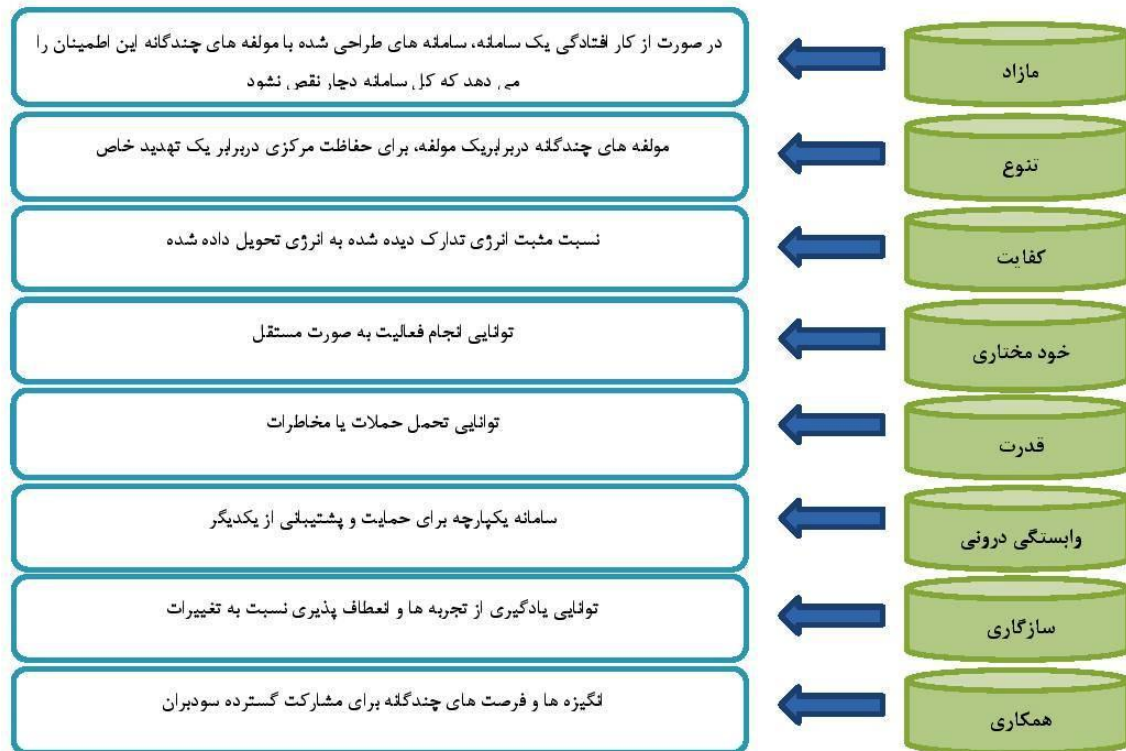
می‌کند. «پوتنام، ۲۰۰۲: ۶۹). پوتنام مدعی است که «شرکت در اجتماع مانند شبکه‌های رسمی و شبکه‌های غیررسمی جامعه، مرکز اصلی مفهوم سرمایه اجتماعی است» (۲۰۰۰: ۵۶). سرمایه اقتصادی، انسانی، سرمایه فیزیکی و سرمایه طبیعی از انواع سرمایه‌های دیگر هستند که در مجموع به صورت یک سامانه در عملکرد اجتماعات تاب آور تأثیرگذار هستند (Mayunga, ۶: ۲۰۰۷). «سرمایه اقتصادی که درآمد پولی و سایر منابع مالی و دارایی‌ها و نیز تجلی نهادی آن یعنی حقوق مالی را در برمی‌گیرد. سرمایه اقتصادی سیال تر است و به آسانی به سرمایه اجتماعی و فرهنگی تبدیل می‌شود، در مقابل، قابلیت تبدیل سرمایه اجتماعی به سرمایه فرهنگی پرهزینه تر است.» (نوربخش، ۱۳۹۰: ۱۱۱-۱۱۲) سرمایه انسانی بیشتر آموزش، مهارت و دانش مدیران و سطوح محلی در برابر ریسک‌ها و خطرات را شامل می‌شود. آموزش و ظرفیت‌سازی کاهش خطرپذیری بلایا در سطح محلات به عنوان یکی از اصولی است که در فرآیند مدیریت تاب آوری و بلایا پیوسته باید مورد توجه قرار گیرد. سرمایه فیزیکی شامل مسکن، امکانات عمومی و... است که آسان‌سازی در ارتباطات و حمل و نقل از زیرمجموعه‌های آن به شمار می‌رود و در نهایت، سرمایه طبیعی هم شامل منابع طبیعی، آب و اکوسیستم می‌باشد که در این بخش باید گونه‌های خاص گیاهی و جانوری و شرایط محیط طبیعی زندگی افراد و حفاظت از آنها در برابر بلایا محافظت شوند».

از مهمترین خصوصیات جوامع تاب آور، عملکرد سرمایه انسانی در شهرها است. سرمایه انسانی، مهارت، دانش و سطح اطلاعاتی جوامع را در ارتباط با بهبود وضعیت تاب آوری می‌سنجد. افزایش دانش و مهارت در برابر درک خطرات شهروندان، ارتقای توانایی در راستای توسعه راهبردهای کاهش خطر از مهمترین ویژگی‌های جوامع تاب‌آور می‌تواند دانسته شود که برای ایجاد این وضعیت آموزش به عنوان یک اصل ضروری پیوسته مورد تأکید برنامه‌ریزان است. در رابطه با آموزش خطرات، این فرآیند می‌تواند به وسیله آماده کردن شهروندان با طرح‌های خطری که چالش‌های بالقوه، فرصتها و رفتارهایی که به وسیله اجتماع در برابر خطر صورت می‌گیرد را شرح دهد و همچنین توسعه راهبردهای استفاده کردن از آنها یا مدیریت و احاطه کردن آنها را شرح می‌دهند. برای ایجاد جوامع تاب آور در برابر بلایا و خطرات پنج سرمایه، اجتماعی، اقتصادی، انسانی، فیزیکی و طبیعی تأثیرگذار هستند. برای ایجاد جوامع تاب‌آور در سالهای اخیر، این رویکرد بسیار مورد بررسی قرار گرفته است. راه حل‌های بسیاری زیادی هم برای ایجاد جوامع تاب‌آور ارائه شده است. شکل ۱ نوع تقسیم بندی سرمایه‌ها و نقش آن‌ها را در تاب‌آوری جوامع به تصویر می‌کشد.

شکل ۱. انواع سرمایه‌ها در یک فرآیند تاب‌آوری

شکل ۲ هشت ویژگی شهرهای تاب‌آور را از دیدگاه گودزچلک مطرح می‌کند که این ویژگیها عبارت‌اند از: تنوع، کفایت، خودمختاری، قدرت‌وابستگی درونی، سازگاری، مازاد و همکاری. خودمختاری شهرها بر توانایی انجام فعالیتهای مدیریت شهری به صورت مستقل تأکید دارد. قدرت هم بر توانایی و مقاومت شهر در راستای مقابله با انواع بلایا و خطرات اشاره دارد و نیز همکاری و سازگاری بر میزان مشارکت شهروندان.

شکل ۲. ویژگی شهرهای تاب‌آور

۶-۱. نتیجه‌گیری

آموزش در سطوح مختلف جامعه با هدف حفظ امنیت به ویژه در زمان وقوع خطرات و شرایط پس از وقوع، اهمیت بیشتری دارد. مهمترین اقداماتی که نهادهای برنامه ریز در این زمینه می‌توانند انجام دهند عبارتند از: آگاهی و برنامه‌های آموزشی درباره کاهش خطرپذیری، برنامه‌های آموزشی برای مقامات محلی و مدیران جامعه، برنامه‌ها و تمرینهای مشارکتی برای اعتمادسازی و مشارکت ذی‌نفعان در جوامع محلی و در نهایت، در راستای تاب‌آوری جوامع به لحاظ رویکردی و بر اساس قوانین موجود در کشور ابتدا باید میزان تاب‌آوری در ابعاد مختلف با تأکید بر شاخصها و معیارهای قابل سنجش مورد واکاوی قرار بگیرد. طرح ارتقا تاب‌آوری زنان و خانواده ابتکاری است که از سال ۱۳۹۵ تاکنون توسط معاونت امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری در سطح ملی و با همکاری بخش‌ها و نهادهای ذیربط در استانها برنامه‌ریزی و اجرا شد تا بتواند ضمن آموزش و توسعه ظرفیت‌های فردی و گروهی برای ارتقاء تاب‌آوری اجتماعی زنان و خانواده در سطوح محلی، جوامع را به درک فعال از چشم‌انداز ریسک و چگونگی اثر آن بر سیستم و چگونگی کنش‌های جامعه در هر زمینه، تعیین این که در کدام لایه جامعه آن خطرات به بهترین شکل مدیریت شوند و استفاده از مجموعه‌ای از اصول تاب‌آوری به منظور تقویت ظرفیت سیستم برای جذب شوک و یا انطباق و تغییر به طوری که کمتر در معرض شوک قرار گیرند، مجهز نموده تا با برنامه ریزی مشارکتی و تقویت لایه‌های اجتماعی، بتوانند ارتقا تاب‌آوری اجتماعی حوزه زنان و خانواده از کوتاه تا بلند مدت را محقق سازند.

- تسلط کامل بر آمار آسیب‌های اجتماعی استان
- اجرای طرح‌های پژوهشی متعدد مرتبط در این زمینه
- تیم اجرایی فعال
- استاد برجسته کشوری

۳-۳. اقدامات انجام شده در راستای انتخاب سازمان‌های مردم‌نهاد و تشکل‌های غیردولتی و شاخص‌های انتخاب آنان سازمان‌های مردم‌نهاد بومی فعال در حوزه‌های اجتماعی، خانواده، سلامت و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی در سراسر استان بر اساس شاخص‌های زیر و مکاتبه با کارشناسان امور بانوان فرمانداری‌ها و معرفی از سوی آنها انجام شد. هم‌چنین هماهنگی با کارشناسان دفتر امور اجتماعی و فرهنگی استانداری، بهزیستی و فرمانداری‌های سراسر استان در بخش سازمان‌های مردم‌نهاد نیز در این زمینه صورت پذیرفت:

- فعال و خود انگیخته در حوزه‌ی آسیب‌های اجتماعی به ویژه زنان و خانواده
- فعال در سمن‌های مرتبط با دفتر امور بانوان یا مراکز مرتبط با آسیب‌های اجتماعی
- اطمینان از مشارکت در اجرای مرحله‌ی دوم طرح
- توانایی تسهیل‌گری
- حداقل تحصیلات کارشناسی

۳-۴. برنامه اجرایی و زمانبندی اجرای فاز اول طرح

مدت زمان	• به مدت سه روز • ۲۰ الی ۴ مردادماه ۱۳۹۷
زمان جلسه توجیهی	• ۱۳۹۷/۴/۳۰ دفتر امور بانوان و خانواده استانداری به مدت ۳ ساعت
ارسال بسته توجیهی	• برنامه آموزشی و الزمات و جزوات آموزشی و کمک آموزشی توسط اساتید و تسهیل‌گران از یک هفته قبل در اختیار استانداری قرار گرفت

شکل ۴. برنامه کارگاه

خلاصه‌ی فعالیت‌های اجرایی و علمی انجام شده تا برگزاری کارگاه به شرح زیر است:

- اسفند ۱۳۹۶: مشخص شدن مجری و عقد تفاهم‌نامه با سمن رویش روان و تندرستی استان خراسان جنوبی
- اسفند ۱۳۹۶: برگزاری جلسات هماهنگی مجری با مدیر کل دفتر بانوان و خانواده استانداری خراسان جنوبی جهت تعیین راهبردها و سیاست‌های اجرایی طرح در استان
- فروردین ۱۳۹۷: شکل‌گیری دبیرخانه و تیم اجرایی طرح
- تیر ۱۳۹۷: برگزاری اولین جلسه‌ی توجیهی برای شرکت‌کنندگان احتمالی در کارگاه
- مرداد ۱۳۹۷: برگزاری کارگاه اول تربیت تسهیل‌گران در تاریخ ۲ تا ۴ مردادماه
- مرداد ۱۳۹۷: نگارش گزارش کارگاه اول با، هماهنگی با شرکت‌کنندگان در کارگاه اول برای تسهیل‌گری در مرحله دوم
- مرداد ۱۳۹۷: اجرای مرحله دوم طرح

خلاصه اجرای کارگاه:

این کارگاه آموزشی با حضور ۲۱ نفر از نمایندگان سازمان‌های مردم‌نهاد فعال معرفی شده از سوی فرمانداری‌ها و به تسهیل‌گری دکتر خامسان و خانم دکتر طالب زاده شوشتری مدت ۵ روز از تاریخ ۲ الی ۵ مردادماه در بیرجند برگزار گردید. این کارگاه با رویکرد آموزش مشارکتی و شیوه‌های خلاق آموزشی مباحثی از جمله: تاریخچه تاب‌آوری و تعاریف آن، ریسک‌ها، شوک‌ها، استرس‌ها و تاثیر آن بر سیستم، شناسایی شکاف‌ها در تاب‌آوری سیستم و تدوین نقشه‌راه تاب‌آوری سیستم در گروه‌ها مورد بحث و تمرین قرار گرفت.

جدول ۳. مشخصات اعضای سازمانهای مردم نهاد و تشکلهای غیر دولتی آموزش دیده بعنوان تسهیلگران محلی

ردیف	نام و نام خانوادگی	مدرک و رشته تحصیلی	نام سازمان ذیربط	ساعات حضور در کارگاه
۱	مهدیه بهنام	کارشناس روانشناسی	سمن آترین	۳۶
۲	محمد کشتبان	کارشناس ارشد روانشناسی	سمن امید کوثر	۳۶
۳	هادی بیدختی	کارشناس ارشد مهندسی برق	سمن رویش روان و تندرستی	۳۶
۴	شراره احمدی	کارشناس ارشد روانشناسی	سمن رویش روان و تندرستی	۳۶
۵	فاطمه صغری آمالی	کارشناس روانشناسی	سمن خیره دختران ولیعصر	۳۶
۶	ناهید الماسی	کارشناس روانشناسی	سمن ریحانه بهشت	۳۶
۷	معصومه سنجری	کارشناس روانشناسی	سمن آبخار عاطفه‌ها	۳۶
۸	زیبا قدرتی	کارشناس روانشناسی	سمن آبخار عاطفه‌ها	۳۶
۹	بتول می‌خوش	کارشناس ارشد روانشناسی	بنیاد حامیان دانشگاه	۳۶
۱۰	مرتضی خدا دوست	کارشناس روانشناسی	مطاف جانان	۳۶
۱۱	هادی مساح	کارشناس	مطاف جانان	۳۶
۱۲	فاطمه صغری دباغ پور	کارشناس	کانون بانوان استان	۳۶
۱۳	شهلا احمدی	کارشناس ارشد روانشناسی	سمن رویش روان و تندرستی	۳۶
۱۴	وحید نیک سرشت	کارشناس	سمن رویش انقلاب اسلامی	۳۶
۱۵	مینا یزدی	کارشناس ارشد روانشناسی بالینی	فعال اجتماعی	۳۶
۱۶	نجمه مودی	کارشناس	فعال اجتماعی	۳۶
۱۷	مرضیه ارغوانی	دکترای روانشناسی	فعال اجتماعی	۳۶
۱۸	مرتضی ایوبی	کارشناس ارشد	فعال اجتماعی	۳۶
۱۹	مجتبی احمدی	دکتر	فعال اجتماعی	۳۶
۲۰	اویس دهقان تنها	کارشناس ارشد مهندسی برق	فعال اجتماعی	۳۶
۲۱	فرزانه بیدختی	کارشناس ارشد روانشناسی	فعال اجتماعی	۳۶

۳-۵. پایش طرح در فاز اول و نتایج حاصله از آن (مبتنی بر پیش‌آزمون و پس‌آزمون)

در فاز اول طرح که ۴روز (۳۶ ساعت آموزشی) به طول انجامید، نمایندگان ۲۱ سازمان مردم‌نهاد و فعال اجتماعی به عنوان تسهیل‌گر سطح ۲ تحت آموزش قرار گرفتند. مطالب و سر فصل‌های آموزشی بر اساس محتوای در نظر گرفته شده توسط معاونت امور زنان و خانواده که در اختیار اساتید قرار گرفته بود، تدریس گردید. لازم به ذکر است فرآیند آموزشی به صورت کارگاهی طراحی و شرکت‌کنندگان علاوه بر یادگیری مطالب تئوری در قالب گروه‌های ۶-۵ نفره به تمرینات عملی پرداختند.

نقاط قوت شناسایی شده توسط تسهیلگر سطح یک:

- مشارکتی بودن پروژه در محتوا و شکل
- افزایش تعامل سمن‌ها با همدیگر و با دفتر امور بانوان
- انگیزه‌ی بالای تسهیل‌گران محلی در یادگیری و تمرین تکنیک‌های تسهیل‌گری

نقاط ضعف شناسایی شده تسهیلگر سطح یک:

- عدم آشنایی قبلی شرکت‌کنندگان کارگاه با مبحث تاب‌آوری اجتماعی
- نقاط قوت شناسایی شده کارشناس طرح در دفتر امور زنان و خانواده استانداری:
- برنامه ریزی دقیق جهت اجرای دوره
- توزیع بسته‌های آموزشی ویژه تسهیلگران سطح ۲
- مکان مناسب آموزشی با امکانات لازم
- انتخاب افراد با سطح علمی بالاتر و فعالیت مرتبط از سوی شهرستانها
- تأمین و تخصیص اعتبار پروژه قبل از اجرا

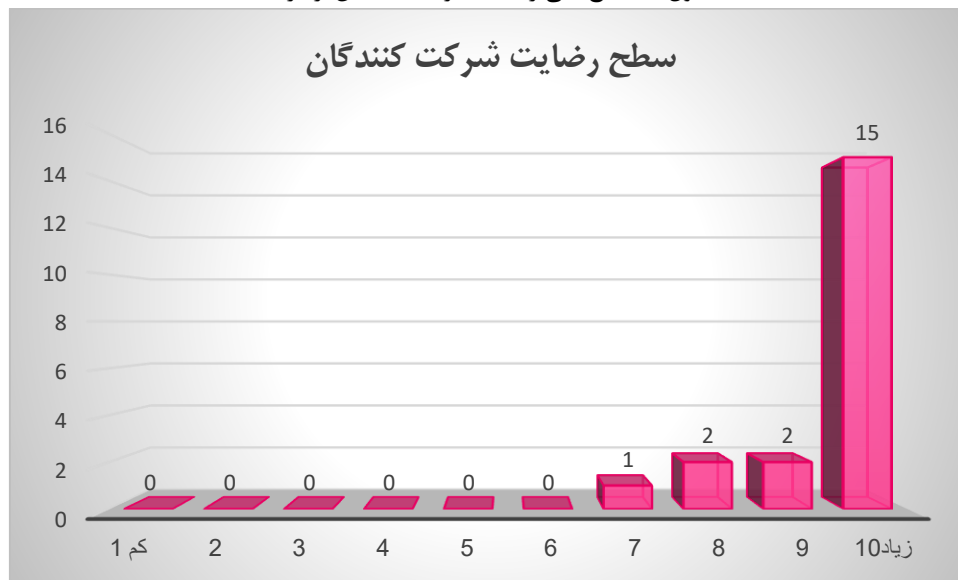
- متناسب بودن موضوع طرح با مسائل و نیازهای جامعه
 - حضور کارشناسان امور بانوان فرمانداری‌ها و کارشناسان دفتر امور بانوان در کارگاه
- نقاط ضعف شناسایی شده توسط کارشناس طرح در دفتر امور زنان و خانواده استانداری:**

- طولانی بودن زمان جهت آموزش
- با توجه به بعد مسافت شهرهای استان و کمبود امکانات اعتبار تخصیص یافته در مرحله اول

سطح کلی رضایت از کارگاه

فرم‌های ارزیابی شرکت‌کنندگان در کارگاه نشان از رضایت بالای آنها از برگزاری کارگاه داشت و میزان رضایت نسبی آنها از سطح برگزاری کارگاه به طور میانگین بالای ۸۵ درصد بوده است. جدول شماره ۴ سطح کلی رضایت شرکت‌کنندگان از کارگاه را به صورت تفکیکی نشان می‌دهد.

جدول ۴. سطح کلی رضایت شرکت‌کنندگان از کارگاه

۳-۶. گالری تصاویر فاز یک

شکل ۵. گالری تصاویر فاز ۱ طرح ارتقاء تاب‌آوری اجتماعی

۴. گزارش فاز دو

۴-۱. توزیع فعالیت در مناطق استان

شکل ۶. نقشه گستردگی فعالیت‌ها در مناطق استان

جدول ۵. توزیع فعالیت‌ها در مناطق استان

محل	شهرستان
منطقه حاشیه نشین دستگرد	بیرجند
منطقه حاشیه نشین چهکنند	بیرجند
منطقه حاشیه نشین حاجی آباد	بیرجند
منطقه حاشیه نشین امیر آباد	بیرجند
درمیان	درمیان
خراشاد	بیرجند
مود	سربیشه
خوسف	خوسف
نهبندان	نهبندان
سربیشه	سربیشه

۲-۴. اقدامات انجام شده در راستای شناسایی نقاط آسیب خیز و گروه‌های هدف جهت اجرای فاز دوم**طرح**

- هماهنگی و برگزاری جلسه‌ای با حضور فرماندار و روسای ادارات با هدف معرفی طرح در تمامی شهرستانها
 - بررسی جمعیتی و جغرافیایی مناطق شهری و حاشیه‌ای شهر با کمک کارشناس امور اجتماعی فرمانداری و با حضور معاون فرمانداری و رییس بهزیستی
 - شناسایی انواع آسیب‌های اجتماعی محلات و جمع بندی آنها با توجه به اطلاعات و گزارشات فرمانداری‌ها
 - انتخاب چند محله که آسیب‌های اجتماعی بالاتری داشتند و ورود به آنها جهت اجرای طرح
- ۳-۴. اقدامات انجام شده در راستای اطلاع رسانی جهت حضور گروه‌های هدف در کلاس‌های آموزشی**

مربوطه

- اطلاع رسانی فراخوان در مساجد منتخب محلات آسیب خیز.
 - اطلاع رسانی در نشست‌هایی که امام جماعت و معتمدین محل با مردم داشتند.
 - استفاده از کانون‌های مساجد و پایگاه‌های بسیج جهت اطلاع رسانی.
 - ثبت نام از بین افراد شرکت کننده در نشست‌ها جهت شرکت در کارگاه‌های آموزشی.
 - تنظیم برنامه اجرایی کارگاه با نظر ثبت نام کننده‌ها در کارگاه.
 - هماهنگی با ادارات مختلف جهت استفاده از مکان‌های آنها برای اجرای کارگاه.
- ۴-۴. اقدامات انجام شده در راستای شناسایی و هماهنگی با گروه‌های ذی نفوذ در میان مردم محلی**

جهت اجرای طرح

- هماهنگی با فرمانداری جهت معرفی و شناسایی افراد ذی نفوذ و معتمد.
- نشست با افراد ذی نفوذ برای معرفی طرح.
- اخذ لیست افرادی که احتمالاً بتوانند در کارگاه شرکت کنند.

۵-۴. برنامه اجرایی و زمانبندی اجرای فاز دوم طرح

- برگزاری نشست با مدیران شهرستانی جهت هماهنگی برای ورود به محلات (یک هفته)
 - ارتباط با جامعه محلی، اطلاع رسانی اولیه و هماهنگی ورود به محلات در سطح محلی (دو هفته)
 - برگزاری کارگاه‌های آموزشی و جلب مشارکت جامعه محلی در راستای شناسایی آسیب‌های اجتماعی محلی و بهره‌گیری از ظرفیت‌های مشارکتی جامعه محلی و راهکارهای عملیاتی برای کاهش آسیب (یک تادو ماه)
 - طراحی و تدوین نقشه راه محلی با مشارکت جامعه محلی (دو هفته)
 - ترسیم نقشه راه ارتقاء تاب‌آوری استان (یک هفته)
- مقرر گردید تا ده روز بعد از اجرای کارگاه درفاز اول تسهیلگران سطح دو، برنامه اجرایی خود را طبق شیوه نامه اجرایی طرح بر مبنای ۶۰ ساعت آموزشی و توجیهی برای مردم محله بعد از مشورت و همفکری با مردم محلی تنظیم و به کارشناس فرمانداری و در نهایت به کارشناس مجری طرح خانم رسولی ارائه دهند.
- اکثر تسهیلگران با توجه به وقت آزاد شرکت کنندگان، جدول زمانبندی اجرای کارگاه را در طی ماه میارک رمضان شروع و به پایان رساندند.
- در این فاز، ۱۰ محله و روستای آسیب خیز از ۵ شهرستان تحت پوشش طرح قرار گرفت. میزان ساعات آموزشی به طور میانگین برای هر محله ۶۰ ساعت آموزشی بوده است که در قالب فعالیت‌های تسهیل‌گری و آموزش مشارکتی، مجموعاً ۳۰۰ نفر را تحت پوشش قرار داده است.

جدول ۶. مشخصات کلاس‌های آموزشی

نام شهر / منطقه / محله	نام آموزشگر محلی (عضو سازمان غیردولتی)	میزان ساعت تدریس و تسهیلگری	تعداد متریان (زنان و خانواده‌های محلی)	عنوان ریسک یا شوک
منطقه حاشیه نشین دستگرد	هادی بیدختی	۶۰	۲۰	افزایش دختران بازمانده از تحصیل
منطقه حاشیه نشین چکند	بتول می‌خوش	۶۰	۲۰	ازدواج دختران در سنین کودکی
منطقه حاشیه نشین حاجی آباد	شهلا احمدی	۶۰	۳۰	حاشیه نشینی و مهاجرت
منطقه حاشیه نشین امیر آباد	مرتضی ایوبی	۶۰	۵۰	افزایش طلاق
درمیان	اویس دهقان تنها	۶۰	۳۰	مهاجرت
خراشاد	شراره احمدی	۶۰	۳۰	خشکسالی
مود	مهديه بهنام	۶۰	۳۰	بیکاری جوانان و زنان
خوسف	مرضیه ارغوانی	۶۰	۳۰	افزایش حاشیه نشینی
نهبندان	فرزانه بیدختی	۶۰	۳۰	بیکاری زنان و جوانان
سربیشه	مجتبی احمدی	۶۰	۳۰	اعتیاد

۶-۴. نتایج حاصل از پایش طرح در فاز دوم

• مبتنی بر نتایج ارزیابی تسهیلگر سطح ۲

با توجه به آسیب‌های اجتماعی موجود و پیشرفت آنها که به صورت سونامی جامعه را درگیر کرده است، پیشنهاد می‌شود، دولت نقش جدی تری در رابطه با کنترل و پیشگیری داشته باشد. اجرای دوره تاب‌آوری اجتماعی در این شرایط یک اقدام خوب، اما کافی نیست. مردم در این شرایط نیاز به تغییر نگرش و کار فرهنگی عمیق دارند. قبل از اجرای طرح تاب‌آوری باید در این خصوص زمینه‌سازی کرد و در این صورت اگر این طرح به خوبی انجام شود، نقش بی‌بدیلی در کاهش آسیب‌های اجتماعی خواهد داشت. در هر صورت زمانی می‌توان گفت طرح موفق عمل کرده است که راهکارهای ارائه شده مورد توجه مسئولین باشد و بتوانند آنها را عملی سازند.

مشارکت موثر گروه‌های محلی برای شرکت در کارگاه و فرآیند اجرایی طرح، درگیر نمودن در فرآیند تدوین برنامه‌ریزی مشارکتی برای اولویت‌بندی مسائل محلات و فعالیت‌های میدانی برای شناخت ظرفیت‌ها، سرمایه‌ها و دارایی‌های محلات نشان از ارتباط موثر شرکت کنندگان از مدل اجرایی طرح می‌دهد. شایان ذکر است این طرح در محلات با شرایط یکسانی روبرو بوده است و محلاتی که سازمان‌های مردم‌نهاد و تسهیل‌گران تجربه مشارکتی را از قبل در آنها داشته است، میزان پیشرفت و اعتماد عمومی نسبت به طرح بالاتر بوده است. با عنایت به برگزاری طرح در حاشیه شهرها از سویی فرصت مغتنمی برای شرکت در کارگاه و از سویی بانوان روستاها در مناطق دور دست استان، با عنایت به دغدغه‌ها و آسیب‌هایی که با آن مواجه هستند، کمتر زمانی برای شرکت منظم در کارگاه داشته که جذب این نوع مخاطبین تجربه و تخصص کار با این نوع مخاطبین را می‌طلبد و این مشارکت در فرآیند طرح منظم و توسعه یافت.

• مبتنی بر نتایج ارزیابی تسهیلگر سطح ۱ و کارشناس طرح تاب‌آوری در دفتر امور زنان و خانواده استانداری

ارزیابی بر اساس مشاهدات و بازدیدهای میدانی صورت پذیرفته و شاخص‌هایی مانند مشارکت افراد و گروه‌های محلی، درگیر نمودن شرکت کنندگان در انتخاب و اولویت‌بندی مساله، بهره‌گیری از ظرفیت‌های محلی برای حل مساله و مشکل مطرح شده و میزان ارتباط موثر تسهیل‌گر سطح ۲ با جامعه محلی در نظر گرفته شده است.

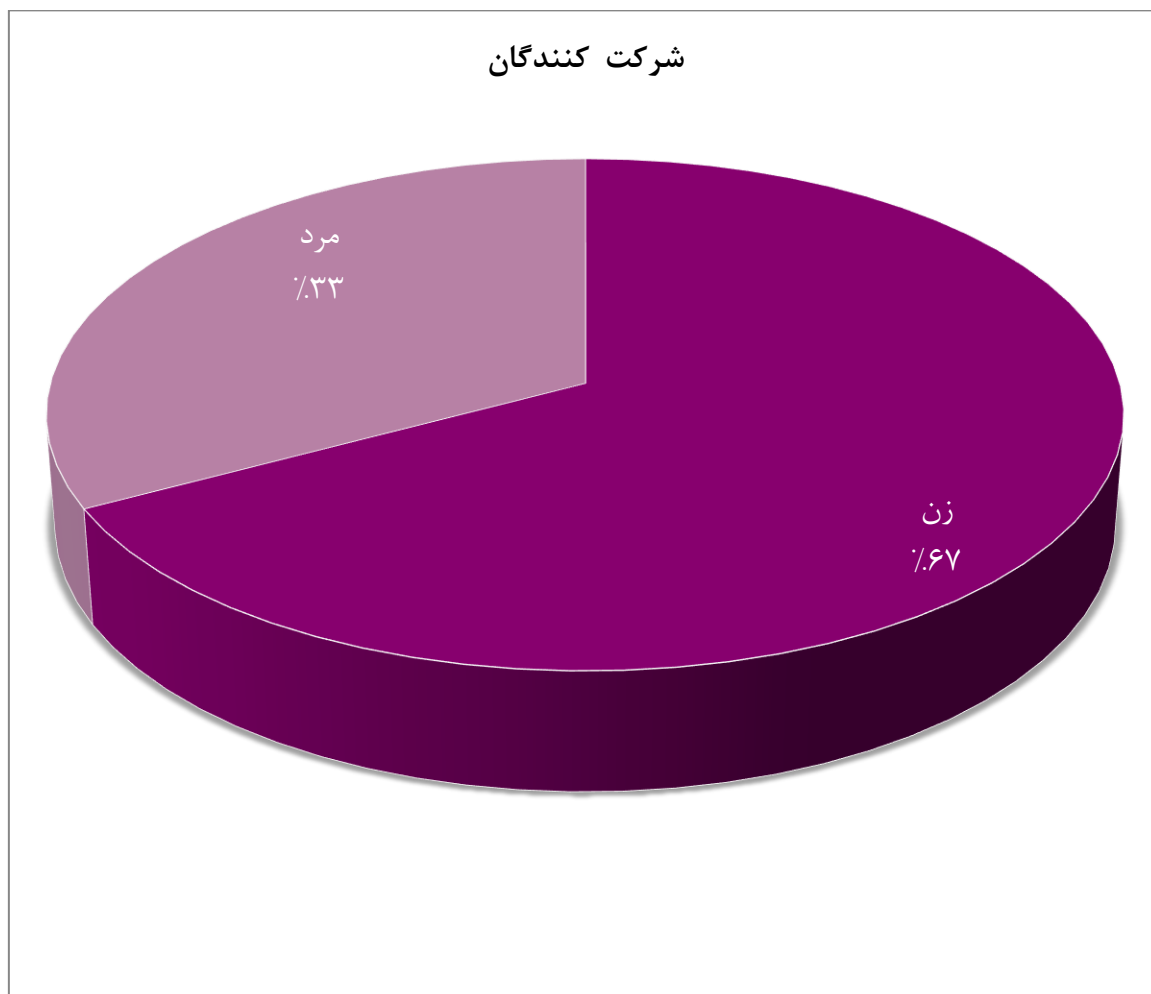
۴-۷. نقاط قوت و ضعف شناسایی شده (از نگاه تسهیلگر سطح ۲، کارشناس طرح در دفتر امور زنان و خانواده استانداری و تسهیلگر سطح ۱، نظرسنجی از شرکت‌کنندگان در کارگاه‌ها)

• نقاط قوت

- اجتماع محور بودن طرح.
- علاقمند بودن کارشناسان طرح در دفتر امور بانوان و خانواده استانداری و دانشگاه الزهرا و پیگیری بودن آنها.
- انتخاب قشر آسیب پذیر به عنوان گروه هدف طرح.
- برگزاری دوره به صورت کارگاه مشارکتی و ایجاد جذابیت در بین شرکت‌کنندگان با کارهای گروهی.
- عدم محدودیت جنسی و سنی و تحصیلاتی و اجتماعی و ...

• نقاط ضعف

- عدم حضور و همکاری بعضی از کارشناسان فرمانداریها در محلات علی رغم برگزاری جلسه توجیهی و آموزشی.
- مناسب نبودن مکان کارگاهها در محلات در اکثر شهرستانها به خاطر عدم همکاری سایر ارگانها.
- مناسب نبودن زمان اجرای کارگاهها با توجه به مصادف شدن با ماه مبارک رمضان.
- طولانی بودن ساعات آموزشی برای مردم محلی (با توجه به اینکه مردم محلی برنامه زمانی مشخصی برای وقت آزاد خود ندارند و نمی‌توانند طولانی مدت برنامه تنظیم کنند).

شکل ۷. نمودار جنسیت شرکت کنندگان

۵. نقشه راه تاب‌آوری محلات

۵-۱. شهرستان بیرجند - محله حاشیه‌نشین دستگرد

• سیمای محله

نام محله	• محله حاشیه‌نشین دستگرد
گروه مخاطب	• زنان ساکن محله
نوع ریسک	• افزایش دختران بازمانده از تحصیل
زمان اجرا	• تابستان ۱۳۹۷
میزان ساعت	• ۶۰ ساعت
نام تسهیلگران	• هادی بیدختی

شکل ۸. سیمای محله حاشیه‌نشین دستگرد

• نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در محله حاشیه‌نشین دستگرد

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• افزایش دختران بازمانده از تحصیل	• فراگیر و بلندمدت	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۹. مشخصات طرح تاب‌آوری در محله حاشیه‌نشین دستگرد

جدول ۷. حمایت و تقویت ظرفیت‌ها در محله حاشیه‌نشین دستگرد

ظرفیت جذب	ظرفیت انطباق	ظرفیت تغییر
شروع در کوتاه مدت	- آموزش مهارت‌های زندگی، فرزند پروری و ارائه خدمات مشاوره‌ای	-
شروع در میان مدت	- افزایش مراکز خدمات آموزشی برای دسترسی آسان دختران به تحصیل رایگان	- تدوین و اجرایی شدن قوانین حمایتی برای تحصیل رایگان دختران بازمانده از تحصیل
شروع در بلند مدت	- انجام پژوهش در زمینه تواناییها و نیازهای شغلی زنان سرپرست خانوار - تطابق نتایج با واقعیت‌های شغلی جامعه و ارائه گزارش به سازمانهای مربوطه	- پی‌گیری فراهم آمدن زمینه‌های اشتغال ویژه زنان سرپرست خانوار و همسران زندانی از طریق نمایندگان مجلس و استانداری

۵-۲. شهرستان بیرجند - محله حاشیه نشین چهکند

• سیمای محله

• محله حاشیه نشین چهکند	نام محله
• زنان و دختران محلی	گروه مخاطب
• ازدواج در سنین کودکی	نوع آسیب (شوک یا ریسک موجود)
• تابستان ۱۳۹۷	زمان اجرا
• ۶۰ ساعت	میزان ساعت
• بتول می خوش	نام تسهیلگران

شکل ۱۰. سیمای محله حاشیه نشین چهکند

• نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در محله حاشیه‌نشین چهکند

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• ازدواج در سنین کودکی	• فراگیر و بلندمدت	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۳ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۱۱. مشخصات طرح تاب‌آوری در محله حاشیه نشین چهکند

جدول ۸. حمایت و تقویت ظرفیت‌ها در محله حاشیه نشین دستگرد

ظرفیت جذب	ظرفیت انطباق	ظرفیت تغییر
<ul style="list-style-type: none"> - برگزاری کارگاه‌های آموزشی - مهارت‌های زندگی - برگزاری جلسات مشاوره برای زنان - مطلقه و بدسرپرست و مادران 	<ul style="list-style-type: none"> - تشکیل گروه‌های خودیار محلی - ازمیان مادران و ختران 	<ul style="list-style-type: none"> - ایجاد سمن در منطقه حاشیه نشین چهکند
<ul style="list-style-type: none"> - دسترسی خانواده‌ها به مراکز حمایتی و مشاوره‌ای در سطح محلات به صورت رایگان 	<ul style="list-style-type: none"> - حضور اجتماعی سازمان‌های داوطلب و گروه‌های جهادی برای ارائه خدمات مددکارانه و حمایت روانی اجتماعی 	<ul style="list-style-type: none"> - تقویت برنامه‌های ورزشی و فرهنگی در سطح محلات به صورت مداوم
-	<ul style="list-style-type: none"> - مشارکت بخش خصوصی و دفاتر تسهیل‌گری در توان‌افزایی زنان و دختران محلی 	<ul style="list-style-type: none"> - تدوین قوانین پیشگیرانه در خصوص ازدواج زیر سن قانونی

۳-۵. شهرستان بیرجند - محله حاشیه نشین حاجی آباد

• سیمای محله

نام محله	• محله حاشیه نشین حاجی آباد
گروه مخاطب	• زنان و ساکنین جامعه محلی
نوع آسیب (شوک یا ریسک موجود)	• حاشیه نشینی و مهاجرت
زمان اجرا	• تابستان ۱۳۹۷
میزان ساعت	• ۶۰ ساعت
نام تسهیلگران	• شهلا احمدی

شکل ۱۲. سیمای محله حاشیه نشین حاجی آباد

• نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در محله حاشیه نشین حاجی آباد

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوکی)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• حاشیه نشینی و مهاجرت	• فراگیر و بلندمدت	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت» ۲ ماه

شکل ۱۳. مشخصات طرح تاب‌آوری در محله حاشیه‌نشین حاجی‌آباد

جدول ۹. حمایت و تقویت ظرفیت‌ها در محله حاشیه نشین حاجی آباد

ظرفیت جذب	ظرفیت انطباق	ظرفیت تغییر
شروع در کوتاه مدت	- آموزش مهارت خودآگاهی جهت افزایش اعتماد به نفس و خودباوری - آموزش مهارت ارتباط موثر	- توسعه خودباوری فردی و اجتماعی
شروع در میان مدت	- شرکت در دوره‌های مدیریت اقتصادی - برگزاری دوره‌های رایگان مهارت کسب و کار و مهارت‌های فنی و حرفه‌ای ویژه زنان محلی	- توسعه صندوق‌های خرد محلی در میان گروه‌های زنان و جوانان محلات حاشیه نشین
شروع در بلند مدت	- توسعه کسب و کار خرد محلی	- توصیه قوانین و تسهیلات حمایتی از کسب و کارهای خانگی در مناطق حاشیه نشین

۵-۴. شهرستان بیرجند - محله حاشیه‌نشین امیرآباد

• سیمای محله

نام محله	• محله حاشیه‌نشین امیرآباد
گروه مخاطب	• زنان مطلقه و رپرست خانوار
نوع آسیب (شوک یا ریسک موجود)	• افزایش طلاق
زمان اجرا	• تابستان ۱۳۹۷
میزان ساعت	• ۶۰ ساعت
نام تسهیلگران	• مرتضی ایوبی

شکل ۱۴. سیمای محله حاشیه‌نشین امیرآباد

• نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در محله حاشیه‌نشین امیرآباد

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوکی)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• افزایش طلاق	• فراگیر	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ سال

شکل ۱۵. مشخصات طرح تاب‌آوری در محله حاشیه‌نشین امیرآباد

جدول ۱۰. حمایت و تقویت ظرفیت‌ها در محله حاشیه‌نشین امیرآباد

ظرفیت جذب	ظرفیت انطباق	ظرفیت تغییر
- ارائه خدمات حمایتی، روانشناختی و مددکاری به زنان مطلقه جهت افزایش خودباوری	- توسعه خدمات حمایتی توسط خیریه‌ها و سمن‌های فعال در محلات حاشیه‌نشین	- درخواست وام از کمیته امداد برای ایجاد شغلی - درخواست وام برای راه اندازی پرواربندی
- شرکت در کلاسهای آموزشی مهارتی - تولید صنایع دستی بومی در زمینه چرم دوزی، نان سنتی و شیرینی پزی	- تهیه اقلام و لوازم تولیدی صنایع دستی بومی - ایجاد تسهیلات کم بهره و دردسترس برای مددجویان	- توسعه کسب و کار خرد محلی در زمینه صنایع دستی و استقلال مالی نسبی
- برگزاری برنامه‌های ارتقاء تاب‌آوری اجتماعی در محلات	- توسعه برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی در حمایت از زنان سرپرست خانوار	- توسعه و ترویج برنامه‌های حمایتی از زنان آسیب دیده ناشی از طلاق و سرپرست خانوار

۵-۵. شهرستان بیرجند - محله خراشاد

• سیمای محله

شکل ۱۶. سیمای محله خراشاد

• نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در محله خراشاد

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• بیکاری زنان و جوانان	• بلندمدت و فراگیر	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۲ سال

شکل ۱۷. مشخصات طرح تاب‌آوری در محله خراشاد

۵-۶. شهرستان درمیان - محله درمیان

• سیمای محله: درمیان

نام محله	• محله درمیان
گروه مخاطب	• زنان و ساکنین جامعه محلی با بافت روستایی
نوع آسیب (شوک یا ریسک موجود)	• خشکسالی
زمان اجرا	• تابستان ۱۳۹۷
میزان ساعت	• ۶۰ ساعت
نام تسهیلگران	• اویس دهقان تنها

شکل ۱۸. سیمای محله درمیان

• نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در محله درمیان

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• خشکسالی	• فراگیر و بلند مدت	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۲ سال

شکل ۱۹. مشخصات طرح تاب‌آوری در محله درمیان

جدول ۱۱. حمایت و تقویت ظرفیت‌ها در محله درمیان

ظرفیت جذب	ظرفیت انطباق	ظرفیت تغییر
شروع در کوتاه مدت	- تقویت مهارت‌های زندگی در خانواده‌ها ویژه والدین (پدران مادران)	- توسعه مهارتی و ایجاد معیشت‌های محلی به صورت فردی و خانوادگی
شروع در میان مدت	- توسعه برنامه‌های تفریحی و ورزشی همچون شنا - برپایی برنامه‌های تفریحی درون شهری و برون شهری	- توسعه سالن‌ها و زمین‌های ورزشی در سطح محلات حاشیه نشین از جمله محله خراشاد
شروع در بلند مدت	-	- توسعه قوانین حمایتی از کشاورزان و کسب و کارهای خرد محلی

۵-۷. شهرستان سرپیشه - محله مود

• سیمای محله

شکل ۲۰. سیمای محله مود

• نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در محله مود

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• بیکاری زنان و جوانان	• فراگیر	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۳ ماه

شکل ۲۱. مشخصات طرح تاب‌آوری در محله مود

جدول ۱۲. حمایت و تقویت ظرفیت‌ها در محله مود

ظرفیت جذب	ظرفیت انطباق	ظرفیت تغییر
<ul style="list-style-type: none"> - آموزش مهارت ارتباط موثر برای مادران و فرزندان در سطح محلی 	<ul style="list-style-type: none"> - حمایت دولت از فرزندان - ارائه خدمات آموزشی در راستای مهارت‌های زندگی و فرزند پروری توسط بهزیستی 	<ul style="list-style-type: none"> - توسعه مراکز خدمات مددکارانه در سطح محلی
<ul style="list-style-type: none"> - برگزاری دوره‌های رایگان مهارت آموزی 	<ul style="list-style-type: none"> - دریافت خدمات مشاوره از نهادهایی مانند کمیته امداد و بهزیستی 	<ul style="list-style-type: none"> - ایجاد بستر مشاوره رایگان به خانواده در سطح محلات روستایی و حاشیه نشین
<ul style="list-style-type: none"> - آموزش مهارت‌های خدمات اولویت دار توسط مراکز فنی و حرفه‌ای در سطح محلی 	<ul style="list-style-type: none"> - تشکیل کارگاه‌های تولیدی کوچک با همکاری چند نفر از اعضا - تهیه بودجه از نهادهای دولتی و - دریافت وام 	<ul style="list-style-type: none"> - انتقال پول و سرمایه به محل تولید - ارائه سهام عدالت

۸-۵. شهرستان خوسف - منطقه خوسف

• سیمای محله

نام محله	• منطقه خوسف
گروه مخاطب	• زنان و ساکنین محلی
نوع آسیب (شوک یا ریسک موجود)	• بیکاری زنان و جوانان
زمان اجرا	• تابستان ۱۳۹۷
میزان ساعت	• ۶۰ ساعت
نام تسهیلگران	• مرضیه ارغوانی

شکل ۲۲. سیمای منطقه خوسف

• نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در منطقه خوسف

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• بیکاری زنان و جوانان	• فراگیر	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلندمدت: ۲ سال

شکل ۲۳. مشخصات طرح تاب‌آوری در منطقه خوسف

جدول ۱۳. حمایت و تقویت ظرفیت‌ها در منطقه خوسف

ظرفیت جذب	ظرفیت انطباق	ظرفیت تغییر
- ثبت نام در دوره آموزش حرفه ای - آموزش و تعلیم رانندگی به اعضای متقاضی - آموزش مهارت‌های زندگی - آموزش توانمندی فردی	- افزایش انگیزه‌های فردی و گروهی جهت امید به زندگی - افزایش مراکز خدمات رسانی در سطح محلی در زمینه‌های اجتماعی و روانشناختی	- تشکیل گروه‌های اجتماعی و حمایتی محلی با استفاده از ظرفیت فارغ التحصیلان محلی
- آموزش مهارت‌های پخت شیرینی و محصولات خانگی سنتی توسط موسسات خیریه در سطح محلی	- تولید محصولات خانگی	- طراحی سیستم بازاریابی برای فروش محصولات خانگی از طریق فضای مجازی
- آموزش گروه‌های توسعه محلی و خودیاری در سطح زنان و جوانان	- تشکیل و راه اندازی گروه‌ها، صندوق‌های خرد محلی	- توسعه قوانین حمایتی از کسب و کارهای خرد محلی

۹-۵. شهرستان نهبندان - منطقه نهبندان بالا

• سیمای محله

شکل ۲۴. سیمای منطقه نهبندان بالا

• نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در منطقه نهبندان بالا

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• اعتیاد و آسیب‌های ناشی از آن	• فراگیر، بلند مدت	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۲ سال

شکل ۲۵. مشخصات طرح تاب‌آوری در منطقه نهبندان بالا

جدول ۱۴. حمایت و تقویت ظرفیت‌ها در منطقه نهبندان بالا

ظرفیت جذب	ظرفیت انطباق	ظرفیت تغییر
<ul style="list-style-type: none"> - مهارت آموزی به زندانیان - آموزش بهبود زندگی مشترک 	<ul style="list-style-type: none"> - اشتغال زایی و تربیت نیرو در داخل زندان 	<ul style="list-style-type: none"> - قوانین تشویقی حمایتی جهت کاهش طول دوره زندانیان - بهبود یافته دارای مهارت و کسب و کار
<ul style="list-style-type: none"> - توانمند سازی زنان - تقویت بهداشت روانی زنان 	<ul style="list-style-type: none"> - ارائه خدمات مددکارانه و روانشناختی به همسران و فرزندان زندانیان در سطح محلی 	<ul style="list-style-type: none"> - توسعه مراکز حمایتی مانند کلینیک‌های مددکاری و سمن‌ها در مناطق آسیب خیز
<ul style="list-style-type: none"> - تامین کمک مالی از سوی دستگاهها و مشارکت‌های مردمی ویژه خانواده زندانیان ناشی از اعتیاد 	<ul style="list-style-type: none"> - راه‌اندازی کسب و کارهای کوچک جهت تقویت سیستم معاش خانواده 	<ul style="list-style-type: none"> - توسعه قوانین حمایتی در جهت حمایت از کسب و کار افراد بهبود

۵-۱۰. شهرستان سربیشه - منطقه روستایی سربیشه

• سیمای محله

• منطقه روستایی سربیشه	نام محله
• زنان روستایی و ساکنین محلی	گروه مخاطب
• بیکاری	نوع آسیب (شوک یا ریسک موجود)
• تابستان ۱۳۹۷	زمان اجرا
• ۶۰ ساعت	میزان ساعت
• مجتبی احمدی	نام تسهیلگران

شکل ۲۶. سیمای منطقه روستایی سربیشه

• نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در منطقه روستایی سربیشه

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• بیکاری	• فراگیر و فصلی	• محلی، روستایی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۲ سال

شکل ۲۷. مشخصات طرح تاب‌آوری در منطقه روستایی سربیشه

جدول ۱۵. حمایت و تقویت ظرفیت‌ها در منطقه روستایی سربیشه

ظرفیت جذب	ظرفیت انطباق	ظرفیت تغییر
<ul style="list-style-type: none"> - آموزش مهارت فرزند پروری - افزایش تاب آوری فرزندان - آموزش مهارت ارتباط موثر برای مادران و فرزندان به طور جداگانه - آموزش مهارت مدیریت هیجان ویژه فرزندان - شرکت در دوره تربیت مربی سواد رسانه‌ای و سپس آموزش به اعضای گروه - آموزش مهارت مدیریت استرس 	<ul style="list-style-type: none"> - تشکیل کانال در شبکه‌های اجتماعی و اطلاع رسانی از همدیگر - توسعه آموزشهای اجتماعی و روانشناختی در سطح منطقه - تشویق فرزندان به تحصیل در رشته‌های مرتبط با نیازهای محلی 	<ul style="list-style-type: none"> - توسعه مراکز خدمات اجتماعی در سطح محلی و تشکیل یک سازمان مردم نهاد محلی توسط داوطلبان
<ul style="list-style-type: none"> - فعالیت‌های اجتماعی و ورزشی محلی - تشکیل دوره‌های ماهانه - آموزش شیوه پس انداز 	<ul style="list-style-type: none"> - حضور در بازارچه فروش - حضور در نمایشگاه مشاغل - آموزش و پرورش و عرضه محصولات در دوره‌های ماهانه - تهیه دفترچه حساب پس انداز آتیه فرزندان 	<ul style="list-style-type: none"> - بازاریابی و فروش مجازی محصولات خانگی تولید زنان و خانواده‌های محلی
-	<ul style="list-style-type: none"> - توسعه کسب و کار خانگی با استفاده از منابع محلی 	<ul style="list-style-type: none"> - تصویب قوانین و تسهیلات حمایتی ارزان قیمت و بدون بهره از معیشت‌های محلی و روستایی

۶. سیمای تاب‌آوری

سیمای طرح توان‌افزایی و ارتقاء تاب‌آوری اجتماعی در استان خراسان جنوبی

معاونت امور زنان و خانواده
ریاست جمهوری

سال ۹۷ - ۱۳۹۶

نوع ریسک‌ها	تعداد تسهیل‌گران	تعداد افراد تحت پوشش	تعداد ریسک‌ها یا شوک‌های شناسایی شده	تعداد اجتماع محلی
فراگیر ویژه بلندمدت	۲۱	۳۰۰	۸	۲۱

۷. سیمای ریسک

سیمای ریسک ها و شوک های شناسایی شده در طرح توان‌افزایی
و ارتقاء تاب‌آوری اجتماعی در جوامع محلی استان خراسان جنوبی

خراسان جنوبی

سال ۹۷-۱۳۹۶

سیمای طرح تاب‌آوری استان خراسان جنوبی

عنوان ریسک های اولویت دار شناسایی شده

- خشکسالی
- بیکاری جوانان و زنان
- مهاجرت
- مشکلات ناشی از هم‌مرزی با افغانستان
- افزایش حاشیه نشینی
- افزایش طلاق
- افزایش دختران بازمانده از تحصیل
- ازدواج دختران در سنین کودکی

۸. نقشه راه

